

مجتمع آموزش عالی فقه و معارف اسلامی

رساله سطح چهار فقه و معارف اسلامی

گرایش تبلیغ

عنوان:

روش های تبلیغی امام خمینی (ره) در احیای امت اسلامی

استاد راهنما:

حجت الاسلام دکتر داود مهدوی زادگان

استاد مشاور:

حجت الاسلام دکتر سیدحسن عابدیان

دانش پژوه:

بشیر احمد بت

سال تحصیلی:

آبان ۱۳۹۷

چکیده

احیای اسلام اصیل و امت اسلامی، از دیرباز جزو دغدغه‌ها و طرح‌های اساسی دین‌شناسان دیندار، دلسوزان و تشنگان معرفت ناب و تفکر اصیل اسلامی بوده است و برای رسیدن به آن از روش‌ها و شیوه‌های مختلف استفاده نموده‌اند. امام امت، سید روح الله الموسوی الخمینی (۱۲۸۱-۱۳۶۸ش) نمونه‌ی برجسته‌ای از دغدغه‌مندان راستین در جهان معاصر به حساب می‌آید.

با توجه به یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد اسلام؛ برای تبیین انسان در تمام ابعاد، برنامه زندگی دارد. این برنامه، جز با شکل‌دهی در زندگی بشر بر باور به تسلیم محض توحید و نفی طاغوت میسر نخواهد بود. زیرا با نور توحید که در هویت امت اسلامی تجلی یابد، تشتت و تفرقه از میان خواهد رفت و انسان به هدف متعالی نائل می‌آید و امت اسلامی با ماهیت و هویت توحید^۱ جهانشمول و فراگیر، پویا و امامت‌گرای خود، نظام امت اسلامی را الگو و مدل‌سازی کرده به سایر ملت‌های جهان عرضه می‌کند. از این رو، برای تحقق و شکل‌گیری امت اسلامی، تغییر ساختار حاکم بر جهان اسلام و سایر کشورها لازم است. یکی از راه‌های تغییر ساختار حاکم، بهره‌گیری از روش‌های تبلیغی امام امت می‌باشد که بر پایه عقلانیت استوار است. زیرا مشکل اساسی جهان اسلام، دوری از تعلیمات الهی و وحیانی است که دارای پایه‌های عرفان و عقلانیت می‌باشد و راهبری امت‌سازانه امام خمینی (ره) بر پایه علم و برهان استوار است. بر این اساس تبیین نظام اسلامی و تشکیل حکومت اسلامی بر اساس تعلیمات وحیانی، مهم‌ترین عنصر شکل‌دهی امت اسلامی می‌باشد که صدور انقلاب اسلامی عنصر اساسی در تبیین اسلام ناب محمدی و نظام اسلامی است. بدین جهت تربیت دینی و تزکیه الهی نفوس بشری برای پذیرش پیام الهی وحی لازم و ضروری می‌باشد.

امام خمینی (ره) با عنایت به بایسته‌های شکل‌گیری امت اسلامی، درصدد تصفیه‌ی تفکر ناب اسلامی از آسیب‌ها، بدعت‌ها، کج‌فهمی‌ها، و نیز در پی توانمندسازی اندیشه و تعلیمات دینی و احیای امت اسلامی و ساماندهی آن در جهان معاصر بودند و در تشکیل آن از روش‌های گوناگون تبلیغی استفاده نمودند به طوری که می‌توان از سه گونه روش تبلیغی ایمانی و تعلیمی و مناسک دینی، و روش عطف به مشکلات مشترک مسلمانان اشاره کرد. این سه روش تبلیغی را می‌توان از ابتکارات و نوآوری‌های امام خمینی (ره) در امت‌سازی اسلامی تلقی کرد.

واژگان کلیدی: امام خمینی (ره)، تبلیغ، روش، احیاء، امت.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم ۸

الف) کلیات ۹

۱- طرح مسئله ۹

۲- سؤال اصلی تحقیق ۱۰

۳- سؤالات فرعی تحقیق ۱۰

۴- اهمیت موضوع و ضرورت انجام تحقیق ۱۰

۵- فرضیه‌های تحقیق ۱۱

۶- پیشینه تحقیق ۱۱

الف) پیشینه تحقیق در باره اصل موضوع احیای امت اسلامی ۱۲

ب) پیشینه تحقیق درباره اندیشه‌های امام خمینی در رابطه با احیای فکر دینی و امت اسلامی ۱۴

ج) پیشینه تحقیق در باره روش‌های تبلیغی امام خمینی در احیای امت اسلامی ۱۸

۷- روش تحقیق ۱۹

۸- نوآوری‌های تحقیق ۱۹

۹- اهداف تحقیق ۱۹

۱۰- ساختار تحقیق ۱۹

ب) مفهوم‌شناسی اصطلاحات ۲۰

۱- مفهوم روش ۲۰

۲- مفهوم تبلیغ و ابلاغ ۲۰

۱-۲- معنای لغوی تبلیغ و ابلاغ ۲۰

۲-۲- معنای اصطلاحی تبلیغ و ابلاغ ۲۰

۲-۳- روش تبلیغ ۲۲

۳- مفهوم احیاء ۲۲

۳-۱- معنای لغوی احیاء ۲۲

۳-۲- معنای اصطلاحی احیاء ۲۳

۳-۳- معنای احیاء در آیات قرآن ۲۳

۳-۴- معنای احیاء در روایات ۲۴

۴- مفهوم امت ۲۵

۴-۱- معنی لغوی امت ۲۵

۴-۲- معنی اصطلاحی امت ۲۵

۴-۳- معنی امت در قرآن ۲۵

۴-۴- معنی امت در روایات ۲۶

- ۴-۵- امت و جامعه ۲۶
- ۶-۴- امت و ملت ۲۶
- ۴-۷- تعریف امت از منظر امام امت ۲۸
- ۵- مفهوم اسلام ۲۹
- ۱-۵- معنی لغوی اسلام ۲۹
- ۲-۵- معنی اصطلاحی اسلام ۲۹
- ۳-۵- تلقی امام خمینی (ره) از اسلام ۳۰
- ۶- معنی امت اسلامی و احیای آن ۳۱
- ۷- زندگی امام خمینی ۳۲
- جمع بندی ۳۴

فصل دوم: خاستگاه و شاخصه های امت اسلامی در اندیشه امام خمینی ۳۷

- الف: خاستگاه و هویت امت اسلامی ۳۸
- ب: شاخصه های امت اسلامی در اندیشه امام خمینی ۴۰
- ۱- انسجام و وحدت ۴۰
- ۲- مکتب و ایدئولوژی ۴۳
- ۳- هدفمند و متحرک ۴۵
- ۴- پویایی و حیات ۴۷
- ۵- عمل گرایی ۴۹
- ۶- امامت و رهبری ۵۰
- جمع بندی ۵۳

فصل سوم: راهبرد وحدت اسلامی در روش های تبلیغی احیای امت اسلامی در اندیشه امام خمینی ۵۵

- الف) ضرورت و اهمیت بحث وحدت ۵۶
- ۱- وحدت مطلق و ایدئولوژیک ۵۷
- ۲- وحدت استراتژیک ۵۷
- ۳- وحدت تاکتیکی ۵۷
- ب) راهبرد فرهنگی و عقیدتی وحدت ۵۹
- ۱- نفی نژادپرستی و قومیت گرایی ۶۰
- ۲- شکستن ارزشهای جاهلیت ۶۲
- ۳- ایجاد وحدت ملی و همبستگی ایمانی ۶۴
- ج) راهبرد فردی، اجتماعی ۶۶
- ۱- بهره وری از ظرفیت های اجتماعی ۶۶
- ۲- راهکار سازگاری و همدلی ۶۸

۶۹.....	۳- حمیت و حس مشترک .....
۷۱.....	د) راهبرد سیاسی، عملی .....
۷۱.....	۱- اصلاح نظام ساختاری حاکم بر جهان اسلام .....
۷۲.....	۲- بهره‌گیری از مفاهیم سیاسی و ادبیات مشترک در سطح نخبگان سیاسی .....
۷۳.....	۳- آگاهی‌بخشی و بسیج مردم به وسیله نخبگان دینی و سیاسی .....
۷۴.....	جمع بندی .....
۷۷.....	فصل چهارم: روش تعلیمی و تربیتی (تلفیقی) شکل دهی امت اسلامی از منظر امام خمینی.
۷۸.....	الف) روش تعلیمی شکل دهی امت اسلامی از منظر امام خمینی .....
۷۸.....	۱- روش حکمت و استدلال .....
۸۰.....	۲- روش جدال احسن .....
۸۲.....	۳- روش تعقل و تفکر .....
۸۵.....	۴- روش آگاهی‌بخشی و بیدارسازی .....
۸۶.....	۴-۱- بیداری برای دفع مفسد .....
۸۷.....	۴-۲- عدم آگاهی سبب تجاوز دیگران .....
۸۸.....	۵- روش مقایسه ای .....
۸۹.....	۵-۱- منطق مادی، سلطه‌گرایانه و ظالمانه .....
۹۰.....	۵-۲- منطق ارزشی، (مادی- معنوی)، عادلانه و بلند مدت مظلومان .....
۹۰.....	ب) روش تربیتی شکل دهی امت اسلامی از منظر امام خمینی .....
۹۰.....	۱- روش هدایت و رهبری .....
۹۲.....	۱-۱- هدایت و راهبری وظیفه روحانیت .....
۹۳.....	۱-۲- راهبری امت بر پایه علم و عمل .....
۹۴.....	۲- روش نصیحت و خیرخواهی .....
۹۵.....	۲-۱- نقش روحانیت در خیرخواهی و نصیحت .....
۹۷.....	۲-۲- خیرخواهی امت اسلامی در عرصه بین الملل .....
۹۸.....	۳- روش الگودهی .....
۹۸.....	۳-۱- الگودهی برای مبارزه با طاغوت و سلطه‌گران .....
۹۹.....	۳-۲- الگودهی انقلاب اسلامی برای همه جهانیان .....
۱۰۱.....	۴- روش تزکیه و تهذیب نفس .....
۱۰۲.....	۴-۱- خودسازی مقدمه امت سازی .....
۱۰۳.....	۴-۲- وظیفه نخبگان و رهبران امت اسلامی .....
۱۰۴.....	۵- روش احیای روحیه عدالت‌طلبی و طاغوت‌ستیزی .....
۱۰۵.....	۵-۱- عدالت‌طلبی و ظلم‌ستیزی در سطح ملت .....

۱۰۶	۲-۵- عدالت طلبی و ظلم ستیزی در سطح جهانی .....
۱۰۸	۶- روش تحریک عواطف .....
۱۱۰	۶-۱- پیوند عواطف ملی با عواطف دینی .....
۱۱۱	۶-۲- تحریک عواطف دینی علیه استکبار جهانی .....
۱۱۲	جمع بندی .....
۱۱۴	فصل پنجم: روش احیای مناسک دینی در شکل دهی امت اسلامی از منظر امام خمینی ..
۱۱۵	الف) اهمیت مراسم و مناسک دینی در اندیشه های امام خمینی .....
۱۱۵	۱- جایگاه مراسم و مناسک دینی در اسلام .....
۱۱۷	۲- قلمروی مراسم و مناسک دینی در اسلام .....
۱۱۸	ب) روش احیای مناسک دینی فردی .....
۱۱۹	۱- قیام برای خدا .....
۱۲۰	۱-۱- قیام الهی راه نجات بشریت .....
۱۲۰	۱-۲- قیام الهی زمینه ساز امت اسلامی .....
۱۲۲	۲- فردسازی .....
۱۲۳	۲-۱- نقش فرد سازی در امت سازی .....
۱۲۳	۲-۱-۱- فرد سازی بستری برای امت سازی .....
۱۲۴	۲-۱-۲- امت سازی رأس امور .....
۱۲۵	۲-۲- پیامدهای بی توجهی به فردی سازی .....
۱۲۵	۲-۲-۱- تفرقه و ذلت .....
۱۲۵	۲-۲-۲- ظلم پذیری و تجاوز به دیگران .....
۱۲۶	۳- تعهد به اخلاق و ارزشها .....
۱۲۷	۳-۱- احیای ارزشها بر معیار الهی .....
۱۲۸	۳-۲- پاسداری از ارزشهای الهی و دوری از ارزشهای مادی .....
۱۲۹	۴- احیای روح نماز .....
۱۳۰	۴-۱- اهمیت و نقش نماز جماعت در امت سازی .....
۱۳۲	۴-۲- غلفت از نماز واقعی منشأ اختلاف امت اسلامی .....
۱۳۲	ج) روش احیای مناسک دینی اجتماعی .....
۱۳۳	۱- احیای نماز جمعه .....
۱۳۴	۱-۱- نقش نماز جمعه در احیا و بیداری امت اسلامی .....
۱۳۵	۱-۲- احیای سیاست اسلامی در نماز جمعه .....
۱۳۶	۳-۱- نماز جمعه راهی برای تشکیل حکومت .....
۱۳۷	۲- احیای حج اسلامی و برائت از مشرکین .....

- ۱-۲- مهجوریت حج سبب زوال امت اسلامی ۱۳۸
- ۲-۲- راهکارهای احیای حج ابراهیمی ۱۳۹
- ۲-۲-۱- نقش احیای معنویت حج در احیای امت اسلامی ۱۴۰
- ۲-۲-۲- احیای نقش مبارزاتی حج با قدرت های استعماری ۱۴۰
- ۳-۲- نقش دانشمندان و علماء در احیا حج اسلامی ۱۴۲
- ۳- احیای مناسبت های دینی ۱۴۳
- ۱-۳- مناسبت ماه رمضان و عید ۱۴۳
- ۳-۱-۱- بازنگری محتوایی و عملی در خطبه های نماز عید ۱۴۴
- ۳-۱-۲- احیای ابعاد عملی در معنویات ماه رمضان ۱۴۵
- ۳-۲- احیای عزاداری (محرم و صفر) ۱۴۶
- ۳-۲-۱- نقش عزاداری در استقلال و آزادی امت اسلامی ۱۴۸
- ۳-۲-۲- نقش احیای محتوای عزاداری در امت سازی ۱۴۹
- ۳-۲-۳- انسجام و وحدت در عزاداری ۱۵۰
- ۳-۳- احیای سایر مناسبت ها ۱۵۱
- ۴- احیای امر به معروف و نهی از منکر ۱۵۳
- ۱-۴- اهمیت امر به معروف و نهی از منکر در بستر سازی امت اسلامی ۱۵۴
- ۲-۴- مشارکت عموم در مبارزه با منکرات عمومی و جهانی ۱۵۶
- جمع بندی ۱۵۷
- فصل نهم: روش عطف به مشکلات مشترک مسلمانان در احیای امت اسلامی از منظر امام خمینی ۱۶۰**
- الف) مشکلات مشترک مسلمانان از منظر امام خمینی ۱۶۱**
- ۱- حاکمیت و حکومت های ظالم و فاسد ۱۶۲
- ۲- استعمار خارجی و استبداد داخلی ۱۶۴
- ۳- اسلام امریکایی ۱۶۶
- ۴- تحجر و جمود فکری مقدس نماها و روشنفکر نمایان ۱۶۷
- ۵- وابستگی ۱۶۹
- ۶- خود باختگی ۱۷۱
- ۷- ملی گرایی ۱۷۲
- ۸- تعصب و فرقه گرایی ۱۷۳
- ب) روش ایجاد تشکیلات ، مراکز و سازمانها ۱۷۴**
- ۱- تشکیلات سیاسی ۱۷۵
- ۱-۱- نظام اسلامی ۱۷۶
- ۲-۱- حکومت اسلامی ۱۷۷

۱۸۰	۳-۱- حکومت جهانی
۱۸۲	۴-۱- حکومت جهانی امت واحده
۱۸۴	۲- مراکز و سازمانها
۱۸۴	۱-۲- بسیج مستضعفان یا حزب الله
۱۸۵	۲-۲- حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش و مستضعفان
۱۸۷	۳- ترویج شعارهای اسلامی و توجه به ایام الله
۱۸۷	۳-۱- شعار نه شرقی نه غربی
۱۸۹	۳-۲- توجه به ایام الله
۱۹۰	۴- صدور انقلاب اسلامی
۱۹۲	۵- فعال سازی نخبگان سیاسی و علمی
۱۹۳	۵-۱- فعال سازی نخبگان سیاسی
۱۹۳	۵-۲- فعال سازی نخبگان علمی
۱۹۴	۶- توجه به ظرفیت‌ها و توانمندی‌های جهان اسلام
۱۹۵	۶-۱- ملت‌های جهان اسلام
۱۹۶	۶-۲- ظرفیت آئین حج و مکان‌های مقدس
۱۹۷	۶-۳- رسانه جمعی
۱۹۹	ج) روش دعوت به مشترکات و مبارزه با اختلافات
۲۰۰	۱- دعوت به اسلام ناب محمدی
۲۰۲	۲- دعوت به رهبری مشترک جهان اسلام
۲۰۴	۳- دعوت به مبارزه با استبداد داخلی و استعمار خارجی کشورهای اسلامی
۲۰۶	۴- دعوت مبارزه با انحرافات و خرافه‌ها و منکرات در جهان اسلام
۲۰۸	۵- ارسال نامه‌ها، فتواها و اعزام مبلغان
۲۰۹	جمع بندی
۲۱۲	خلاصه و نتیجه گیری
۲۱۸	منابع و مآخذ

فصل اول: کلیات و مفاهیم

الف) کلیات

۱- طرح مسئله

در این شکی نیست که یکی از رسالت‌های بزرگ الهی برای پیام‌آوران وحی و منشورالهی ساماندهی و تشکیل جامعه انسانی زیرسایه توحید بعنوان امت واحده می‌باشد جمله انبیای کرام با ابلاغ رسالت الهی خویش به جامعه بشری این وظیفه الهی را نیز انجام می‌دادند و بنابر ظرفیت‌های موجود جامعه بشری را بصورت یک امت انسجام بخشیده اند از مجموعه پیامبران الهی، نبی مکرم حضرت محمد مصطفی (ص) بعنوان آخرین حلقه از پیام‌آوران الهی در تشکیل امت واحده که همان امت اسلامی می‌باشد، گامی وسیع و فراتر نهاده و برای عملیاتی سازی این آرمان الهی اولین قانون اساسی را درباره آن به مکتوب درآوردند و با تشکیل حکومت اسلامی بصورت رسمی این ایده امت اسلامی را عملی و عینی نموده‌اند بعد از رحلت نبی مکرم (ص) امت اسلامی بعزت انحراف در امر رهبری به چالش و آسیب‌های جدی مواجه گردید، ولی این امر باعث نشد که ائمه هدی^۱ علیهم السلام که رهبران واقعی و حقیقی امت اسلامی بوده‌اند، در قبال این آسیب و انحرافات بکلی ساکت نشینند و عکس‌العملی نشان ندهند بلکه تاریخ بشریت شاهد این امر بوده که این رهبران الهی به نیابت از رسول اعظم (ص) با توجه به شرایط دوران خویش با تبلیغ معارف اصیل اسلامی و اسلام ناب محمدی برای بازیابی و احیای امت اسلامی تلاش فراوان نموده‌اند. بعد از آغاز غیبت حجت خدا(عج) دوره بسی طولانی شروع گشته و ایده و شکل عملی امت اسلامی همچنان ناتمام ماند و با ناکارآمدی زمامداران جهان اسلام و رهبریهای انحرافی‌شان سایرابعاد و عرصه‌های امت اسلامی درخور آسیب‌ها و چالش‌ها فرورفت و در نتیجه امت اسلامی و تمدن پُرشکوه اسلام در یک برهه‌ای از زمان از هم پاشید و رسماً توسط استعمار جهانی امت اسلامی بر پایه‌های نژادی، قومی، منطقه‌ای، به کشورهای اسلامی تبدیل شد.

ولی در این میان علمای کرام، دانشمندان دلسوز و درد آشنای امت اسلامی این رسالت را بر دوش کشیدند و با توجه شرایط زمانی و مکانی برای احیا و بازیابی آن، مسیر رسالت الهی را ادامه دادند بنابراین در اعصار گوناگون در اقصای نکات جهان اسلام کسانی که دغدغه فکری و عملی‌شان بازیابی قدرت و شکوه اسلام و مسلمین و تمدن اسلامی بوده است، در صدد بازیابی امت اسلامی برخاسته- اند گرچه علماء و متفکران جهان اسلام در طول دوران غیبت کبری از زوایه‌های گوناگون در ساماندهی و احیای آن گام‌هایی برداشتند و به تبلیغ و تبیین آن پرداخته‌اند ولی در قرون گذشته علماء، بزرگ مردان، دلسوزان اسلام و مسلمین بطور مداوم و پیوسته بصورت یک نهضت فکری برای احیای آن و بازگرداندن امت اسلامی به تمدن اصیل الهی برپایه اندیشه‌های توحیدی درصدد برآمدند که سرآغاز آن سید جمال الدین اسدآبادی نامیده شده است ایشان و به تبع وی علماء و متفکران

دردمند امت اسلامی از گوشه و کنار جهان اسلام، ایده امت اسلامی را دوباره مطرح کرده و بذر آن در اذهان مسلمین جهان پاشیدند تا اینکه این نظریه بصورت فعال در دامن بزرگترین متفکر جهان، دردمند و دلسوز جامعه بشری و امت اسلامی که در نیمه دوم قرن بیستم می زیست و سید روح الله موسوی نام داشت و جهان وی را به نام امام خمینی می شناسد، پرورش یافت و به ثمر نشست.

امام خمینی بزرگ مرد تاریخ بشریت و جهان اسلام می باشد که در راستای این امر الهی یعنی احیای امت اسلامی عمر خویش را صرف کرده و برای دفع موانع و مشکلات و مقابله با چالش های امت اسلامی در مسیر این هدف متعالی و آرمان انبیای الهی مبارزه جدی آغاز نمود وی که نگاه مکتبی به دین داشته، با تأسی از پیامبر اکرم(ص) و ائمه هدی(ع) و با ارائه اسلام ناب محمدی با دشمنان، چپاولگران، مفسدان، ستمگران و تفرقه اندازان دین و امت اسلامی به مبارزه برخاست و برای ساماندهی و احیای امت اسلامی راهها، راهکارها و روش های گوناگون استفاده نموده وی مدام با اختلاف و تفرقه که باعث نابودی شکوه و عظمت تمدن اسلامی شده و هویت اسلام و امت اسلامی را از بین برده، بکلی مبارزه کرده و در مقابل آن پیوسته در طول زندگی خویش برپایه اندیشه های توحیدی و الهی خواستار انسجام و اتحاد مسلمین و بالتبع آن احیای امت اسلامی بوده است و لذا بر مبنای همین دستور و امر الهی برای احیای امت اسلامی شیوه ها و روش های متعدد از جمله روش های تبلیغی اتخاذ نموده و با تشکیل حکومت اسلامی زمینه و بستر وسیعی برای امت اسلامی فراهم نمود با توجه به این، ما در این تحقیق در صدد پاسخ این سوال هستیم که امام خمینی(ره) برای احیای امت اسلامی از کدام روش های تبلیغی استفاده می کردند؟.

۲- سؤال اصلی تحقیق

روش های تبلیغی امام خمینی(ره) برای احیای امت اسلامی کدام است؟

۳- سؤالات فرعی تحقیق

مفهوم امت اسلامی، روش، تبلیغ و احیاء چیست؟

شاخصه های امت اسلامی از منظر امام خمینی(ره) چیست؟

راهبرد وحدت اسلامی در روش های تبلیغی احیای امت اسلامی از منظر امام خمینی(ره) چیست؟

روش تلفیقی آموزشی، تربیتی برای شکل دهی امت اسلامی از منظر امام خمینی(ره) چیست؟

روش احیای مناسک دینی در شکل دهی امت اسلامی از منظر امام خمینی(ره) چیست؟

روش عطف به مشکلات مشترک مسلمانان(از جمله مسئله قدس، فلسطین و...) در احیای امت اسلامی

از منظر امام خمینی(ره) چیست؟

۴- اهمیت موضوع و ضرورت انجام تحقیق

بررسی این موضوع از نگاه امام خمینی(ره) از این نظر حایز اهمیت است که ایشان احیا کننده فقه

اسلامی بویژه فقه تشیع در همه ابعاد و عرصه های زندگی بویژه در عرصه اجتماعی و سیاسی می باشد

برای احیای امت اسلامی نه فقط درحد ثئوری، بلکه فراتر از آن در میدان عمل نیز برای تشکیل آن سعی و تلاش نموده‌اند.

بررسی این موضوع فرصتی مناسب است تا نسل جوان جامعه بشری به ویژه جامعه اردو زبان و دانشمندان مذاهب مختلف با افکار وی که برخاسته از اسلام ناب محمدی می باشد، آشنایی بیشتری پیدا کند و این نیز بنفسه نوعی تبلیغ احیای امت اسلامی به حساب می‌آید.

۵- فرضیه‌های تحقیق

به نظر می‌رسد امام امت، توحید کلمه، انسجام درونی، تحرک و هدفمندی، مکتب بودن و رهبری و امامت‌گرایی را شاخص‌های اصلی و ارکان اساسی امت اسلامی قلمداد می‌کند که او را از سایر جوامع بشری جدا و متمایز می‌سازد.

امام خمینی در انتخاب روش‌های تبلیغی احیای امت اسلامی به راهبرد وحدت اسلامی اهتمام ویژه‌ای دارد و به نظر می‌رسد بدون این راهبری اصلی سعی در تشکیل و احیای امت اسلامی غیرقابل امکان می‌داند.

این احتمال پیش می‌رود که امام خمینی برای احیای امت اسلامی از روش‌های تلفیقی استفاده می‌نماید و بطور مثال از روش تلفیقی تعلیمی و تربیتی برای تبلیغ احیای امت اسلامی استفاده می‌نماید. به نظر می‌رسد امام خمینی برای ساماندهی و احیای امت اسلامی به احیای مناسک دینی می‌پردازد و از جمله احیای حج اسلامی را نقش اساسی در احیای امت اسلامی قلمداد می‌کند.

امام خمینی برای ساماندهی امت اسلامی مشکلات مشترک مسلمانان و امت اسلامی را بیان کرده و به نظر می‌رسد از آرایه راه‌حل‌های آن مشکلات و چالش‌های موجود، به مصاب روش‌های تبلیغی برای احیای امت اسلامی استفاده می‌نماید و آزاد سازی قدس و ستیز با استعمار و نابودی اسرائیل را دو اولویت‌های اساسی قرار می‌دهد.

۶- پیشینه تحقیق

سابقه تحقیق در اصل احیای امت اسلامی و بکارگیری روش‌های تبلیغی برای آن به عصر حضور ائمه معصومین (ع) برمی‌گردد وقتی از لحاظ فکری، عقیدتی و عملی شکاف‌های عمیقی در پیکر امت اسلامی به وجود آمد و ائمه هدی علیهم السلام با همه توانایی‌شان برای احیا و تشکیل امت اسلامی در جبهه‌های متعدد تلاش نموده‌اند، در عصر غیبت نیز علما و فرهیختگان و اندیشمندان تحقیقات و پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام داده‌اند از جمله افرادی که دغدغه این را داشته و کتاب‌ها و نوشته‌هایی نیز در این زمینه تالیف نمودند، عبارتند از: سید جمال الدین اسدآبادی، شهید سید قطب، محمد عبده، شاه ولی الله دهلوی، اقبال لاهوری، علامه مودودی، سید شرف الدین موسوی، دکتر علی شریعتی، شهید مرتضی مطهری.

درباره اندیشه‌های امام خمینی در زمینه احیای امت اسلامی نوشته‌های فراوانی وجود دارد و کتاب‌ها و مقالات متعدد در این زمینه نگاشته شده است ولی کتابی مستقل که به شیوه‌ها و روش‌های تبلیغی امام خمینی در احیای امت اسلامی با تمامی ابعاد آن اشاره داشته باشد، دیده نمی‌شود. تنها کتاب‌ها و یا مقالات بصورت موجهه جزئی قابل مشاهده می‌باشد که برخی از آنها را به صورت مختصر مورد بحث و بررسی قرار خواهیم داد. لازم به ذکر است که نوشته‌ها و پیشینه تحقیقی در زمینه احیای امت اسلامی را می‌توان در سه بخش بیان نمود.

الف: پیشینه تحقیق درباره اصل موضوع احیای امت اسلامی، ب: پیشینه تحقیق درباره اندیشه‌های امام خمینی در رابطه با احیای فکر دینی و امت اسلامی، ج: پیشینه تحقیق درباره روش‌های تبلیغی امام خمینی در احیای امت اسلامی.

الف) پیشینه تحقیق در باره اصل موضوع احیای امت اسلامی

۱. عنوان: امت اسلامی از دیدگاه قرآن

نویسنده: عرچون، محمدصادق، ترجمه: علاء الدین حجازی

ناشر: رسالت قلم، تهران، ۱۳۵۶.

نام اصلی این کتاب «الامه الاسلامیه كما یریدها القرآن العظیم»، که نویسنده آن استاد محمد صادق عرچون رئیس سابق دانشکده اصول دین دانشگاه الازهر قاهره می‌باشد ایشان امت اسلامی را در آئینه آیات قرآن کریم بررسی نموده است و تنها راه مجد و شکوه اسلامی و جهان اسلام را در این می‌بیند که همه مسلمانان جهان باید به سوی امت اسلامی بازگشت نمایند، وی با توجه آیات قرآنی امر به معروف و نهی از منکر را پایه اصلی امت اسلامی قلمداد می‌کند که برای امت اسلامی راهنمایی به سوی توحید الهی می‌باشد، وی با توجه به اوضاع آن روزگار جهان اسلام تنها راهی از تمدن غیر اسلامی که جهان را سیطره کرده است، در بازگشت و احیای امت اسلامی می‌داند، گرچه مطالب خوبی وی در این کتاب درباره امت اسلامی را بیان نموده است ولی مطلبی غیر حقیقی نیز درباره حاکمیت و خلافت بعد از عهد رسول اکرم می‌نویسد اینکه تعیین خلیفه بعد از رحلت رسول اکرم ص برای امت اسلامی امری لازم بوده و الهام شدن به خلیفه اول برای تعیین خلیفه دوم برای ساماندهی امت اسلامی امری است که با عقاید اهل سنت نیز همخوانی ندارند و توسط مترجم این کتاب نیز مورد نقد واقع شده، این کتاب در باب مفهوم شناسی امت در قرآن قابل استفاده می‌باشد.

۲. عنوان: اهل بیت محور وحدت

نویسنده: احمد حسن یعقوب، مترجم: عباس علی

ناشر: موسسه کتاب بوستان (قم) انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ۱۳۸۴.

نویسنده این کتاب معتقد است که وحدت امت اسلامی خواسته هر انسان مسلمان است و معتقد است که چنانچه اهل بیت رسول (ص) محور وحدت امت اسلامی قرار بگیرند، اختلافی نیست، ایشان

مطالب کتاب را در بخش‌های مختلف تنظیم نموده و سیره تاریخی وحدت اسلامی از زمان عهد رسالت و نیز مرجعیت و محوریت اهل بیت علیهم السلام را به اثبات رسانده است فصل یازدهم بخش اول این کتاب راجع به امت اختصاص یافته و رکن سوم وحدت اسلامی بیان شده است در آن از جایگاه امت اسلامی، عناصر تشکیل دهنده مفهوم امت و نقش امت در تعیین خلیفه در حد دو صفحه بحث کرده است.

۳. عنوان: امت و امامت

نویسنده: شریعتی، علی؛

ناشر: بی جا، بی نا ۱۳.

نویسنده معروف اسلامی بنام دکتر علی شریعتی از نگاه جامعه شناختی به اسلام و معارف اسلامی می‌نگرد در این کتاب بحث امت و امامت را نیز از نگاه علم جامعه شناسی مورد بحث و بررسی قرار داده است چنانکه در ابتدای کتاب نیز به این مطلب اشاره نموده است. وی اصلاحات و مفاهیم گوناگون که در قرآن و جامعه شناسی برای جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرند، را مورد بررسی قرار می‌دهد و در نهایت به این نتیجه می‌رسد اسلام برای جامعه انسانی اصطلاح امت را بکار برده نه اصطلاح دیگری و نیز در بخش دیگر کتاب بحث امامت و رهبری امت اسلامی را مطرح می‌کند و معتقد است در آموزه‌های اسلامی همان طور که برای جامعه اسلامی اصطلاح امت بکار می‌رود برای رهبری جامعه اسلامی نیز اصطلاح خاص به نام امام می‌باشد وی بحث گسترده‌ای در رابطه با امت و امامت، رابطه آنها و مسائل دیگر نیز مطرح کرده است.

۴. عنوان: رموز بیخودی

نویسنده: اقبال، محمد، لاهوری

ناشر: اعتقاد پبلیشنگ هاوس، دهلی، ۱۹۹۸م.

رموز بی‌خودی (۱۹۱۷) نام اثری منظوم به زبان فارسی از اقبال لاهوری است که در قالب مثنوی سروده شده و دنباله‌ای بر منظومه اسرار خودی به‌شمار می‌رود. اقبال در رموز بی‌خودی، وظایف فردی یک مسلمان در امت اسلامی ایده‌آل، و نقش این امت در جهان را تصویر می‌کشد. وی بعد از تبیین هویت امت اسلامی، ارکان اصلی آن توحید و رسالت را مورد توجه قرار می‌دهد سپس تعلیمات توحیدی و وحدت بخش و امت ساز پیامبر اکرم (ص) را بیان می‌نماید از نظر وی امت اسلامی یک امر دائمی و جهانی است که مسلمانان باید از نو آن را بازسازی نمایند.

۵. عنوان: امت اسلامی، مبانی و مؤلفه‌ها. (مجموعه مقالات همایش بین‌المللی؛ ۲ جلد)

نویسنده: جمعی از مؤلفان

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، قم، ۱۳۹۳.

این مجموعه مقالات دوجلدی درباره امت اسلامی، مبانی و مؤلفه‌ها؛ ثمره زحمتهای پژوهشگران و محققان ایرانی و غیرایرانی می باشد که به همت مجتمع آموزش عالی فقه در قم همایش امت اسلامی برگزار شده، و هدف آن بررسی علمی و پژوهشی در ابعاد و عرصه های گوناگون امت اسلامی بوده است در این مجموعه مقالات، پژوهش های علمی و تحقیقاتی بسیار ارزنده مورد ارزیابی قرار گرفته است چنانچه به الزامات و ضرورت های تشکیل امت اسلامی اشاره شده است، محققان در مقالات ارزشمندشان چشم اندازها، زمینه ها، راهکارها، را بررسی نموده و موانع تقریب، ظرفیت های گوناگون امت اسلامی، راهبردها، و... نیز بیان کرده اند.

علاوه بر این کتابهای همچون، استراتژی وحدت در اندیشه سیاسی امام، احمد موثقی (مرکز انتشارات تبلیغات اسلامی، قم ۱۳۷۰)؛ احیای تفکر اسلامی، مرتضی مطهری؛ (تهران، صدرا، ۱۳۸۰)؛ احیای فکر دینی در اسلام، محمد اقبال لاهوری (تهران، موسسه فرهنگی منطقه ثی، ۱۳۴۶) در این زمینه حایز اهمیت می باشد.

ب) پیشینه تحقیق درباره اندیشه های امام خمینی در رابطه با احیای فکر دینی و

امت اسلامی

۱. عنوان: امت و ملت در اندیشه امام خمینی

نویسنده: علی محمد بابایی زارچ

ناشر: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران ۱۳۸۴

این کتاب خاستگاه نظری امت و ملت را بیان می کند و نگاه فراملی امام خمینی را نسبت به جایگاه والای امت و تلاش ایشان برای امت سازی و تغییر معادلات سیاسی حاکم بر جهان را بررسی می نماید. در این کتاب به برخی از عناصر نظری و ابعاد عملی امت سازی پرداخته شده است. این کتاب در دو بخش ساماندهی شده است، بخش اول به بررسی کلیات مفاهیم و نظری اصطلاحات امت و ملت و ملی گرایی در اندیشه سیاسی اختصاص یافته است و بخش دوم نیز به تحلیل دیدگاه امام درباره ملت، ملی گرایی و امت را بازگو می نماید. از لحاظ مفهوم شناسی امت اسلامی و از جهتی که به برخی از مبانی نظری امت اسلامی هر چند کوتاه اشاره کرده است.

۲. عنوان: امام خمینی و احیای تفکر اسلامی

نویسنده: سید جواد فرعی

ناشر: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ و نشر عروج، ۱۳۷۸.

نویسنده این کتاب اندیشه های احیاگری امام را در عرصه های مختلف مورد بررسی قرار داده است وی سیرمطالب را از احیای عزاداری شروع نموده در مسئله احیای امر به معروف و نهی از منکر، ارزشهای اجتماعی، و بعد جهانی اسلامی و حرکت تهاجمی امام امت درباره فرهنگ اسلامی مورد بررسی قرار داده است گرچه محقق مطالب خوبی را جمع آوری نموده ولی به نظر می رسد در بیان